

Оцінювання наукової діяльності у вищій школі

Ірина Єгорченко

старший науковий співробітник, кандидат фізико-математичних
наук

Інститут математики НАНУ

Досвід

- Робота в науковій групі математиків, яка працює на світовому рівні і вже десятки років інтегрована в світову наукову спільноту (раніше – під керівництвом В.І. Фушича, тепер – А.Г.Нікітіна)
- Участь в створенні та виданні найкращого українського наукового журналу SIGMA "Symmetry, Integrability and Geometry: Methods and Applications" <http://www.emis.de/journals/SIGMA/about.html>

Журнал видається групою волонтерів – працівників відділу прикладних досліджень Інституту математики НАНУ з залученням міжнародної редколегії провідних світових вчених в галузі та на основі застосування кращої міжнародної практики peer review; імпакт-фактор на рівні провідних світових журналів з математичної фізики та найвищий серед українських журналів

- Участь в організації та проведенні великих міжнародних конференцій
- Рецензування статей в наукових журналах та міжнародних проєктів
- Початок 1990-х років - переклад та читання лекцій з стратегічного менеджменту, управління процесами реформування та ін. в рамках грантових освітніх проєктів; участь в міжнародних та українських проєктах з управлінського консалтингу
- Наукова робота з математики – більше 50 наукових робіт, участь в численних міжнародних конференціях та міжнародному співробітництві
- Наукові стажування – Англія, Іспанія, Канада
- Участь в робочій групі НАНУ з розробки методики оцінювання установ НАНУ
- Участь в групі науковців ERA в Україні
- Участь в розробці закону "Про науку та науково-технічну діяльність"

Принципи рецензування журналу SIGMA

- All the papers submitted to SIGMA are sent for refereeing to at least 2 experts in the specific areas for evaluation according to the above criteria. These referees can either review the papers themselves or recommend other referee(s).
- To ensure comprehensive refereeing and to avoid conflicts of interest we choose the referees having in mind:
- not to involve as referees people that were co-authors of any of the paper's author in the recent years; moreover, we try to ensure that a referee and an author of the paper are not co-authors of the same person.
- a referee of a paper should not be a co-author of another referee of the same paper in the recent years; moreover, we try to ensure that the referees of the paper are not co-authors of the same person.
- We strive to ensure an adequate refereeing and selection process. At the moment around 60 percent of the submitted papers are rejected. Most of the accepted papers have been corrected in accordance with the referees' recommendations.
- We monitor any possibility for conflicts of interest in the selection of the referees. Please also inform us if such conflicts arise.

Публікації в галузі науки та освіти

Відповіді на питання щодо системи захисту дисертацій

http://historians.in.ua/docs/umoderna/um12/UM-12_pp12-50.pdf

стор. 41

Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року – коментарі та пропозиції

<http://education-ua.org/ua/draft-regulations/342-strategiya-reformuvannya-vishchoji-osviti-v-ukrajini-do-2020-roku-komentari-ta-propozitsiji>

Виступ на Засіданні Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, 28.03.2014 р., в кн.: Габович О., Кузнецов В., Семенова Н., Відповідальний редактор Кузнецов В. Українська фундаментальна наука і європейські цінності. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – стор. 183-192.

<https://drive.google.com/file/d/0B0gJHLavQYd9ZEVoTlhrZmNZNWM/view>

СВОТ-аналіз оптимізації НАНУ (разом з А.Шевченком та В.Шадурою)

<http://hvylya.net/analytics/society/swot-analiz-stsenariyu-optimizatsiyi-natsionalnih-akademiy-nauk-v-ukrayini.html>

Наука в вакуумі українських університетів

<http://education-ua.org/ua/articles/521-nauka-v-vakuumi-ukrajinskikh-universitetiv>

Нова парадигма освітньої і наукової діяльності: наскільки реальні радикальні реформи системи? – в кн.:

Соціальна ринкова економіка: орієнтири для євроінтеграційних трансформацій України, видання

Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2015. – стор. 28-33.

<http://www.kas.de/ukraine/ukr/publications/43910/>

<http://education-ua.org/ua/articles/699-politika-otsinki-naukovikh-publikatsij>

<http://www.depo.ua/ukr/life/hto-z-ukrayinskih-uchenih-gidniy-nobelivki-i-chomu-yiyi-ne-otrimue-04102016190000>

http://gazeta.dt.ua/science/chi-ye-shans-vidnoviti-naukoviy-potencial-ukrayini-_html

Особиста мотивація

- Усвідомлення того, що нинішній стан науки та освіти в Україні несе фізичну загрозу для мене особисто та суспільства країни та світу в цілому
- Усвідомлення корпоративної соціальної відповідальності науковця
- Суспільство реагує на ексцеси в освіті та науці звинуваченнями всіх науковців
- Бажання зберегти освіту та науку в Україні, створити основи для розвитку країни
- Бажання мати можливість пристойної освіти для дітей родичів та друзів
- Бажання мати можливість прийнятного медичного обслуговування
- Бажання мати навколо чесне та освічене суспільство
- Бажання мати адекватну оцінку своєї роботи та роботи своїх колег, бажання мати сприятливе середовище для розвитку науки та країни

Загальна теорія оцінювання

- Вибір критеріїв та методів залежить від мети оцінювання
- У випадку застосування кількісних критеріїв для оцінки якісних показників необхідний попередній аналіз, обґрунтування вибору критеріїв та процедури коригування
- Заміна якісної оцінки формальними параметрами призводить до того, що оцінювані суб'єкти починають зосереджуватись на дотриманні формальних вимог, і це неминуче призводить до зниження якості (закон Гудхарта або соціальний принцип невизначеності)
- У випадку застосування кореляційних оцінок якісних параметрів з часом кореляція якості та параметрів знижується
- Рейтингова оцінка за своєю суттю є лінеаризацією опису нелінійної системи і завжди маніпулятивною
- Необхідно визначати ризики системи оцінювання та процедури зменшення ризиків
- Необхідно визначати діапазон релевантності кількісних оцінок та конкретних методів
- Оцінка результатів та проектів має враховувати надані виконавцям ресурси
- Процес оцінки має забезпечити виключення конфлікту інтересів, належну кваліфікацію експертів та дотримання етичних принципів
- Необхідна постійна оцінка якості процесу оцінки та відповідне коригування процедур

Приклади цілей оцінювання в науці

Для всіх цих цілей мають застосовуватись різні методи та критерії

- Оцінка установ
 - Оцінка результатів – з метою коригування фінансування
 - З метою схвалення чи несхвалення діяльності, надання рекомендацій для вдосконалення
 - З метою розробки системи реформування
- Оцінка наукових груп
 - Оцінка результатів – з метою коригування фінансування
 - З метою схвалення чи несхвалення діяльності, надання рекомендацій для вдосконалення
- Оцінка проектів
 - Оцінка потенціалу і можливості надання фінансування
- Оцінка окремих науковців
 - Кваліфікаційна оцінка
 - Оцінка для прийому на роботу
 - Оцінка для надання фінансування
- Оцінка публікацій
 - Оцінка якості та наукового результату
 - Оцінка помітності та впливу
- Оцінка публікаційної активності
 - Оцінка обсягу та якості результатів
 - Оцінка помітності та впливу
 - Оцінка публікаційної стратегії

Європейські стандарти в науці

В українській практиці дуже часто обгрунтовують критерії оцінювання “європейськими стандартами”, хоча насправді оцінювачі керуються міфами та власними уявленнями чи фантазіями про “європейські стандарти” (доречна аналогія з єврореонтами).

Справжні європейські (або світові, міжнародні, загальновизнані) стандарти в науці - це **не оцінка науковців за імпакт-факторами чи ще якимись чисельними показниками**. Це:

- цілісна чесність (integrity),
- прозорість,
- адекватне рецензування (peer review),
- дотримання етичних процедур в процесі досліджень, в тому числі справедливе встановлення авторства
- розробка відповідної політики та
- контроль дотримання етичних принципів
- горизонтальна організація науки та освіти
- цінність особистої репутації
- + знання англійської мови.

Знання англійської мови - необхідна кваліфікаційна вимога для заняття наукою та викладання

- Всупереч радянській пропаганді, будь-яка людина може вивчити англійську практично незалежно від віку, місця проживання та матеріального стану
- Ніякі перекладачі та “мовні центри” вченим не допоможуть – це викинуті гроші, обман і ганебні результати; треба самим вчити англійську
- Незнання англійської – не виправдання, а обтяжуюча обставина
- Зараз мовою науки є англійська – інші мови це добре, але недостатньо
- Проте – вимоги мають бути реальними та справедливими. І відповідати ресурсам. Вимоги, що не відповідають ресурсам – це порушення етичних принципів.
- Старше покоління може якось працювати за рахунок інформації та мотивації, здобутих колись, але молоді треба або вчити англійську до досить хорошого рівня, або шукати іншу сферу діяльності.
- Розумні представники старшого покоління необхідність англійської визнають, стимулюють своїх учнів її вчити, читати літературу та робити огляди для всього наукового колективу.
- Враження іноземців від наших науковців та наукових адміністраторів - сильно дивуються незнанню англійської. Практично в будь-якій країні хороше знання англійської - необхідна кваліфікаційна вимога для науковця, експерта, викладача вузу чи освітнього чи наукового адміністратора. Проте, сертифікати можуть вимагатись лише для аспірантури чи в рамках іміграційних вимог.

Англійська – це необхідна, але далеко не достатня умова для наукової діяльності

Чому англійська

- Людина, яка не знає англійської вільно і щось пише в своїх статтях, звітах та дисертаціях про “новизну” та “досягнення на світовому рівні” – як правило, говорить неправду. Це часто можна побачити з рівня англійської резюме в авторефераті.
- Без англійської займатись наукою неможливо. Навіть чисто гуманітарною. До речі, це явно написано у сучасних українських вимогах до кваліфікаційних робіт - необхідно знати сучасні джерела. Без англійської також неможливо користуватись міжнародними наукометричними базами.
- Можливі випадки, коли можна займатись наукою без знання англійської – робота в науковій групі, де більшість учасників знає англійську – але це не самостійна робота, людина, яка не знає англійської, не може керувати науковими проектами чи дослідженнями інших людей практично в усіх галузях (винятки існують і мають бути визначені, наприклад, мистецтво чи деякі галузі математики). Є багато галузей, які в Україні можуть вважатись винятками (наприклад, педагогіка) – але насправді ці люди також мають добре знати англійську, або їхня діяльність наукою не є.
- Проте, вимога дорогих міжнародних сертифікатів лише для нових доцентів та професорів – нереальна і надлишкова. В цьому, як і в інших ситуація – **вимога без ресурсів – це шлях до корупції. Несправедливі вимоги негативно сприймаються людьми, яких оцінюють.**
- Потрібні – поступові вимоги; надання ресурсів; вимоги для всіх не тільки “нових здобувачів”; оцінка ризиків збільшення вимог; процедури коригування вимог.
- Знання англійської - свідчення також усвідомлення власної відповідальності за результати наукової роботи.

Три слова, справжнє значення
яких необхідно вивчити

- **Integrity**
- **Transparency**
- **Sustainability**

Review process - адекватний процес рецензування

Review process - тобто адекватний процес рецензування, а не підписування паперу з рекомендацією про публікацію, написаного самим автором статті.

Адекватний процес рецензування –

- Рецензію мають писати спеціалісти в конкретній галузі;
- Має бути забезпечена відсутність конфлікту інтересів;
- В процесі оцінки мають бути дотримані етичні принципи

Етика встановлення авторства - відсутність автоматичного дописування начальства до статей - якщо начальство не має до них жодного стосунку

arXiv:1012.5432 (*cross-listing*) replaced with revised version Wed, 29 Dec 2010 15:50:21 GMT (1000kb,D)

Title: Towards Topological Quantum Computation? - Knotting and Fusing FluxTubes

Authors: Meagan B. Thompson

Comments: My apologies for erroneously listing F. Wilczek as coauthor in v1. He

was the principal adviser on my thesis, the flagstone for this paper, and commented on slides for my MIT presentation based on the paper. Thanks to him

for his suggestion to "condense a paper out of" the thesis. That notwithstanding, I take full responsibility for the presentation in this paper and the details of the results

раніше стаття була оголошена так

arXiv:1012.5432 (*cross-listing*) Date: Fri, 24 Dec 2010 20:53:05 GMT (1000kb,D)

Title: Towards Topological Quantum Computation? - Knotting and Fusing Flux Tubes

Authors: Meagan B. Thompson and Frank A. Wilczek

Categories: quant-ph cond-mat.other hep-th math-ph math.MP math.RT

З коментаря Меган Томсон до виправленого варіанту очевидно, що вона спершу дописала як автора статті свого наукового керівника, а потім отримала від нього на горіхи і виключила з авторів....

Види плагіату – критерії, процедури та санкції мають залежати від виду плагіату

- “Копіпаст” – великі цитати з чужих творів без належних посилань (все очевидне, спеціальні експертизи недоцільні і вимога таких експертиз може бути насправді способом уникнення відповідальності)
- Рерайтинг – перефразування чужих думок та результатів (потрібна експертна оцінка)
- Стосунки між членами наукової групи та співавторами (навіть експертна оцінка не завжди дасть адекватний результат; занадто великий ризик несправедливих звинувачень; для попередження конфліктів необхідні правила встановлення авторства)
- Необхідно оцінювати та виключати ризики (фіктивні “попередні” видання для наклепу на автора; ризик крадіжки опублікованих в інтернеті робіт та неможливості доведення правоти автора після зникнення першого сайту; ризик паралельного незалежного отримання результатів (для галузей де можуть бути наукові результати))
- “Самоплагіат”, “автоплагіат” – необхідна експертна оцінка; фактично стимулюється вимогами кількості публікацій; санкції потрібні виключно щодо адекватності наукової звітності та дотримання кваліфікаційних вимог; пропонована стаття в закон “Про освіту” - непотрібна

Етика у процесі проведення досліджень

Розробляються етичні принципи для конкретних галузей, зокрема,

- щодо досліджень на людях та тваринах та досліджень, які можуть мати негативні наслідки для довкілля та людства
- виключення конфлікту інтересів
- співвідношення академічних досліджень та досліджень на замовлення корпорацій
- етичні принципи відбору співробітників, відсутність дискримінації за статтю, расою, релігією...

Горизонтальна організація науки та особиста відповідальність вчених, цінність особистої репутації

- врахування думки всіх вчених та викладачів
- змінність вчених на адміністративних посадах
- колективне прийняття рішень - кадрові рішення реально приймають тимчасові комісії
- експертиза якості з залученням зовнішніх рецензентів

Методи, за допомогою яких в розвинених країнах намагаються забезпечити дотримання стандартів:

1. Формальні процедури щодо дотримання етичних принципів
2. Відкритість наукових спільнот - замкнені "наукові школи" є рідкістю, як правило, молоді вчені вступають до аспірантури не в той університет, де вони навчались, шукають стажування і роботу не там, де захищали дисертацію.
3. Залучення зовнішніх анонімних рецензентів для оцінки статей та грантових пропозицій.
4. Довіра до вчених, відсутність дрібного контролю - проте, жорсткі заходи у випадку явних масштабних зловживань. Тобто не перевіряється до дрібниць купівля ручок чи реактивів чи витрати на конференції, але загальний контроль існує.
5. Горизонтальна організація науки, змінність вчених на адміністративних посадах, колективне прийняття рішень - наприклад, кадрові рішення реально приймають тимчасові комісії.

Культ карго – Cargo Cult

- Намагання впровадити заходи чи характеристики, схожі на заходи чи характеристики "європейських" та інших систем які вважаються успішними - без розуміння чи впровадження реальних заходів та факторів, які забезпечують успіх цих систем.
- Приклади культу карго в українському науково-освітньому середовищі - болонська система, застосування наукометричних показників для оцінки наукової діяльності.

Автор відповідної аналогії – фізик Р.Фейнман

Наукометричні показники та наукометричні бази

- Наукометричні бази – це не аналог “списку ВАК” і створювались з зовсім іншими цілями; неналежне використання цих баз для оцінки науковців вина не баз, а чиновників
- Якщо щось враховувати – лише Web of Science; база Scopus низькоякісна і потрібно довго воювати за правильну індексацію, успіх – не гарантований
- Індексція журналу в Scopus взагалі нічого не говорить про якість публікацій та рецензування; в Web of Science є певні критерії щодо якості. Проте, треба розрізняти повноцінну індексацію та включення у тестовий список.
- Кількість цитувань відображає виключно кількість цитувань і більше нічого
- Показники дуже різні для різних галузей; якісь висновки можуть робити лише хороші спеціалісти, а не випускники Інституту культури, які формально рахують якісь цифри, яких вони самі не розуміють. Експерт, який має достатню кваліфікацію для адекватного коригування наукометричних показників, не потребує використання цих показників для оцінки
- Наукометричні показники залишають великий простір для маніпуляцій та ігр (див. приклади “видатних вчених” [El Naschie](#) та [Ji-Huan He](#)) та останні маніпуляційні публікації щодо оцінки діяльності українських вчених
- Необхідне навчання науковців користуванню наукометричними базами та стратегіям просування своїх результатів

Чому треба публікуватись в хороших журналах

- Іноземний журнал не означає хороший журнал, в багатьох навіть розвинутих країнах є багато просто поганих журналів і відвертого сміття (predatory journals)
- **Visibility** - наочність, помітність, інформування громадськості, видимість, популярність, рейтинговість

Забезпечення індексації статей в міжнародних бібліографічних/ наукометричних базах не забезпечує їхньої якості автоматично - але забезпечує visibility.

Я використовую англійський термін, бо прямий переклад "видимість наукових результатів" - сприймається як "імітація результатів за їхньої відсутності". Англійське слово такого значення "імітація" не має.

Так, є приклади, коли читаються та цитуються статті у маловідомих виданнях маловідомими мовами. Але ймовірність цього дуже мала - навіть для хорошої публікації.

Проте – якщо немає можливості писати якісні статті, масове посилення поганих статей в хороші журнали матиме негативний вплив на репутацію всіх українських вчених

Закон Метью - "Багаті стають багатшими, бідні стають біднішими"

Закон Метью для соціології науки - "Більш відомі вчені отримують вищу оцінку своїх заслуг"

- **Висновок для українських вчених:**
якщо ви опублікуєте щось в мурзилці, а пізніше цей же результат буде опублікований в хорошому журналі (навіть якщо цей хороший журнал вас процитує) - всі наступні автори будуть цитувати статтю в хорошому журналі, а не вас.

Оцінка наукових публікацій

- **За якістю та науковими результатами** – виключно експертна
- **За помітністю** (може використовуватись оцінка журналу та кількість цитувань – проте, ці показники залежать від галузі та кола задач)

Види публікацій: статті, монографії, статті в збірниках робіт та колективних монографіях, посібники, підручники, бази даних, препринти

Види контролю якості публікацій (до публікації): peer review; оцінка авторитетним редактором чи редколегією під їхню відповідальність; “принесіть рецензію з печаткою для подачі статті”; модерація; відсутність контролю якості

Книги та монографії без контролю якості (приклад – LAP: Lambert Academic Publishing)

Журнали без контролю якості – сміттєві видання, predatory journals - публікують все що пришлють

Фіктивне видавництво – публікації насправді не існує, книжки та журнали не продаються, автор лише отримує відбиток статті чи кілька екземплярів монографії (можливо, отримує лише рядок на сайті)

Журнали <http://www.ortpublishing.de/>

Сайт не приховує неякості – безграмотна англійська та російська на сайті, відсутність інформації про редколегію та процедури рецензування; відсутність контролю якості в цих журналах була доведена тут (експеримент російських хіміків з публікації нісенітниці)

<http://chemport.ru/forum/viewtopic.php?f=1&t=101911&sid=9b7956c2a3810fc2a371e549480f1178>

Проте, ці та подібні журнали активно рекламуються на сайтах українських університетів та успішно приймаються ДАК та МОН у якості публікацій для захисту дисертацій та для наукової звісності

Приклад фіктивного видавництва - посилання в статті, опублікованій у виданні ВНТУ
“ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И КОМПЬЮТЕРНАЯ ТЕХНИКА” №3 за 2014 рік

Topchy D. The theory of plafales: the proof of P versus NP problem / Topchy D. – Best Global Publishing, 2011. – 634 p

Фактично це самвидав, аналогічний друку на замовлення в книжкових магазинах

Відгук на Амазоні <http://www.amazon.com/The-theory-plafales-versus-problem/dp/1846931002>

“[Absolute and Utter Nonsense](#)”, там є обґрунтований відгук. Статтю на основі цієї “монографії” український фаховий журнал приймає, посилання приймає.

Результати застосування непродуманих формальних вимог для науковців

- Низька репутація та якість науки, освіти, МОН та інших установ, постійні звинувачення в корупції та бездіяльності
- В Україні приймаються для кваліфікаційної оцінки та звітності університетів фіктивні та сміттєві публікації (особливо, якщо вони імітують зарубіжні); на сайтах університетів масово рекламуються сміттєві та фіктивні журнали та фіктивні (“заочні”) конференції
- Вимоги сприймаються рядовими науковцями як вимоги сплатити комусь певну суму коштів: “пропозиції молодим науковцям в Україні із з/п 2200 - 3000 UAH (73 - 100 EUR) (з ФБ 24.01.2016):
 1. «..Стаття в СКОПУС. Скористайтесь знижками. Термін дії пропозиції - обмежений! Вартість - лише 150\$!!! = 4200 UAH
http://vk.com/photo219233523_391439510
 2. Оголошення на сайті Університету: «Закордонне стажування для викладачів “Інструменти підтримки мобільності науковців у фінансовій перспективі ЄС на 2014-2020 роки». Вартість: 1700,00 грн + 400,00 Євро = 13700 UAH
- Діяльність російських та китайських комерційних “помічників імітаторів науки” швидко поширюється в Україні, що веде до невиправданих витрат науковців та відтоку валютних коштів, зниження репутації української науки.
- Вимоги сприймаються як несправедливі та корупційні. Фактично продовжується політика Бондаренка-Табачника, спрямована на підтримку діяльності російських шахрайських “журналів”.
- Графа звітності “зарубіжні монографії” – підсумовуються видання в престижних та фіктивних видавництвах; стимулювання імітаторів та публікацій в фіктивних видавництвах
- Графа звітності “зарубіжні публікації” – підсумовуються якісні та фіктивні статті; стимулювання імітаторів та фальсифікації звітності

Результати використання критерію “наукометричних баз” для оцінки науковців

- Наукометричні бази, навіть провідні, не мають на меті створення списків журналів для оцінки науковців. Навіть провідні бази індексують журнали дуже різної якості.
- Вимога “баз” без оцінки якості публікацій призводить до фактичного прирівнення імітаторів, що публікуються за гроші в низькоякісних журналах, та справжніх хороших вчених
- За 2014 рік з 632 українських публікацій, індексованих в Скопусі, 408 – це дорогий комерційний журнал без контролю якості “Актуальні проблеми економіки”, редакція якого не мала навіть достатньої кваліфікації щоб правильно перекласти свою назву. Чи є метою МОН забезпечити біля 1 млн. гривень доходу комерційній фірмі?
- Складність публікацій в індексованих в провідних базах журналах призводить до зниження вимог і фактичних закликів публікуватись в сміттєвих журналах (Index Copernicus – WoS – Scopus = лише локальні мурзилки та сміттєві журнали, ніяких критеріїв якості ця база не має).
- Для деяких спеціальностей (особливо гуманітарних) провідні якісні журнали дійсно не індексуються відповідними базами; вимога “баз” фактично означає вимогу публікуватись в неякісних виданнях
- Вимога “баз” для всіх науковців є порушенням етичних принципів оцінки (вимога без надання ресурсів; знання – теж ресурс)

Для здійснення адекватної оцінки в українській науці необхідно розуміти функції науки в Україні

- Українське суспільство декларує певні амбіції - рухатися до прогресу і в Європу. І вчені допомагають суспільству реалізувати ті амбіції. Як і спортивні та шкільні олімпіади. Суспільству також потрібні люди, як просто розуміють, що відбувається в сучасній науці, і можуть зрозуміти наукові новини з розвинених країн.
- Більшість людей вважає основними функціями науки здобуття нових знань та розробку нових технологій. Нові власні технології в існуючій системі бізнесу в Україні непотрібні і неможливі, нові технологічні продукти і знання можна просто купити – це дешевше (з врахуванням вартості необхідної інфраструктури), ніж здобувати ці знання та створювати технології самим.
- Але насправді наука крім "креативної" - створення нових знань - має інші важливі функції - "амбіційну", "експертну" та "освітню". Виконання освітньої функції - це не тільки викладання для студентів молодших курсів. Це ще й донесення останніх досягнень до викладачів, які хочуть хоч трохи наукою займатись, але не можуть це робити повноцінно.

Існуюча система присудження звань негативно прийнята різними групами наукової та викладацької спільноти

- **Ті хто вважає себе “бідними-нещасними”, які не мають умов для занять наукою та вивчення англійської – розглядають цю систему лише як чергове здирництво і цікавляться лише цінами на “публікації” та “стажування”, які пропонуються комерційними фірмами**
- **Ті хто дійсно займається наукою, не задоволені в основному дорогими та не дуже релевантними екзаменами**
- **“Освітні аналітики” вважають, що система є несправедливою та не дасть декларованих результатів для підвищення якості освіти, і погано сумісна з системою ліцензування (вимогами щодо кількості професорів-доцентів)**

Варіанти реформування системи присудження наукових звань

- Скасування системи звань – залишаються лише посади
- Звання присуджують університети – вони не переносяться автоматично до іншого університету
- Вчений, який подає документи для присудження звання, створює за два місяці до дати засідання комісії портфоліо на визначеному сайті – резюме, список та копії публікацій, інформацію про стажування та виступи на конференціях. Створюється фахова комісія, яка заслуховує лекцію претендента на задану комісією тему + проводить співбесіду + розглядає портфоліо. Процедура, подібна до хабілітації в Німеччині чи Польщі з можливістю участі громадськості та публічністю.
 - Зниження вимог до провінційних університетів, де реальна якість освіти неможлива, проте їх не можна закрити з соціальних міркувань, та зняття вимог щодо наукової роботи для викладачів, які не бажають займатись науковою роботою, зокрема, для всіх викладачів непрофільних предметів.
 - На додаток до цієї системи – широка програма просвітництва щодо оцінювання публікацій та наукового рівня, а також наукової етики.

Можливі і адекватні додаткові цілі науки в країні

1. Працевлаштування і створення можливостей самореалізації для розумних і освічених людей – коли вони будуть потрібні для конкретних термінових задач – їх треба десь взяти. Неадекватна самореалізація таких людей призводить до збільшення напруги в суспільстві або масового виїзду таких людей.
2. Позитивний вплив науковців на найближче середовище і через нього – на суспільство в цілому, в тому числі через збільшення мотивації до навчання і знань. Навпаки - жебрацьке становище науковців, викладачів, вчителів – масово знижує мотивацію дітей до навчання та якість кадрових ресурсів в країні, що призводить до зменшення ефективності роботи і управління.
3. Освічені люди створюють більший попит на більш якісну та технологічно/інтелектуально просунуту продукцію (матеріальну та нематеріальну), що збільшує можливості доступу до такої продукції для суспільства в цілому. З цих міркувань вищий рівень оплати освічених людей вигідний для суспільства в цілому. Масово неосвічене суспільство буде приречене мати доступ лише до низькоякісних або просто шкідливих речей, продуктів та творів. Все інше буде або дуже дорогим, або рідкісним.

Наука в університетах - проблеми

Наслідки механічного перенесення науки лише в університети :

- Навантаження, яке не залишає часу для науки
- Більшість викладачів читає базові курси непідготовленим студентам, оцінювати яких реально неможливо – це загрожує втратою роботи. Коли на постійній основі примушують брехати - наукою займатись складно.
- Люди, які працюють по 20 років і забули, що таке наука, займатися нею все одно не зможуть; якщо з них вимагатимуть "науку" - писатимуть порожні імітаційні статті.
- Для занять наукою ПОТРІБНІ закордонні контакти - такі контакти та поїздки значно ускладнюються внаслідок наявності педагогічного навантаження.
- Звичайно, за кордоном система може бути непогана, але автоматичне перенесення у наші умови - не завжди добре. Див. "болонський процес", який насправді ніякий не болонський процес.

Необхідні (не достатні) передумови для розвитку науки в університетах

- Достатній час для викладачів - 2-4-6 пар на тиждень максимум
- Власний кабінет для **КОЖНОГО** викладача
- Високі стандарти integrity. Тобто ніякого плагіату і рефератів з інтернету, позитивних оцінок неукам за гроші чи для статистики, дописування адміністрації вузу чи їхніх дітей і друзів до статей, і легенд про антураж візитів ректорів до міністерства та комісій з міністерства до вузів... Ніякого збирання грошей, крім чітко встановленої плати за навчання за договором в касу.
- Кардинальна зміна загальної атмосфери і порядків в університетах - тобто руйнування авторитарної системи
- Зняття з викладачів нерелевантних обов'язків.

Мрії

- Знання англійської всіма науковцями та викладачами університетів
- Розповсюдження знань щодо сучасного наукового процесу
- Активна участь науковців в освіті (спецкурси, курсові, дипломні, підвищення кваліфікації викладачів)
- Прийняття етичної політики та стратегії її дотримання
- Недопуск непідготовлених студентів до навчання та їхнє спрямування на коригуючі курси – навіть для студентів старших курсів зараз
- Ліквідація неадекватних положень законодавства та нормативних документів
- Створення професійних товариств та системи кваліфікаційних екзаменів та стажувань
- Створення адекватної системи розподілу коштів на наукові дослідження

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОЦІНКИ В НАУЦІ

- Еволюція поглядів на оцінку наукових результатів в світі
- Процедури та досвід оцінки науковців в різних країнах
- Вимоги до наукових проектів ЄС
- Методика оцінки наукових установ Товариства Ляйбніца – чому вона найбільш адекватна для України
- Досвід Англії – система критеріїв REF
- Негативний досвід країн, де застосовувались виключно наукометричні критерії
- Оцінка наукових систем ЄС на прикладі Болгарії
- Вимоги ЄС до науки в університетах

Дякую за увагу!

Ірина Єгорченко

<https://www.facebook.com/irynayegorchenko>